

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

ПОЗИТИВНА ПСИХОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Концепцією Нової української школи, одним із державних пріоритетів в освіті, визначено особистісно орієнтоване навчання і виховання, що вимагає психологізації освітнього процесу шляхом підвищення психологічної компетентності всіх його учасників: учнів, вчителів, батьків.

Головною рушійною силою в ефективних змінах освітнього процесу, навчального закладу Нової української школи, є особистість учителя і його готовність діяти по-новому. Розуміння педагогом свого внутрішнього потенціалу, вміння будувати гармонійні відносини, є одним з показників підвищення педагогічної майстерності вчителя в умовах інновацій.

На сучасному етапі, у світовій практиці, помічені тенденції щодо необхідності формування психологічної культури педагогів, яка виражається у самоорганізації, саморегуляції життєдіяльності особистості, у ставленні до себе та оточуючих [1]. Це засвідчує зростання потреби застосування у педагогічній практиці таких психологічних методів, які б сприяли успішній побудові освітнього процесу, можливості самореалізації при максимальному збереженні психологічного здоров'я. Цим вимогам, на нашу думку, відповідає метод позитивної психотерапії, який започаткований німецьким вченим Н. Пезешкіаном. Назва методу походить від лат. *positum*, що означає “даний”, “фактичний”, “дійсний”, “той, що є насправді”. Мета позитивної психотерапії – реструктуризація особистості, яка спрямована на відновлення гармонії. Основними складовими методу є:

– *Positum*-підхід, що базується на принципі надії по відношенню до конструктивної природи людини, її здібностей та можливостей вирішувати власні проблеми;

– Психодинамічний диференційний аналіз змісту проблемних ситуацій, що базується на принципі гармонізації актуальних та базових здібностей “Знати” та “Любити”;

– 5-крокова стратегія психотерапевтичної самопомоги.

Розуміння природи і динаміки розвитку проблемних ситуацій в позитивній психотерапії базується на теорії особистості, для опису якої використовують три моделі: *балансу*, *актуальних здібностей*, *ідентифікації*.

Моделлю “Балансу” описується *актуальний конфлікт*, суттю якого є конфліктні відносини із світом. Він виникає при зіткненні людини з реальністю, що змінюється. Всі події поєднуються в особистості однієї людини в їх фізичному, соціальному і духовному вимірах. У поєднанні зовнішніх перевантажень і особистісно детермінованих можливостей, для подолання цієї напруги виникає актуальний конфлікт. Модель “*Балансу*” включає такі 4 категорії: сфера “тіло”, сфера “діяльність”, сфера “контакти/традиції”, сфера “фантазії/ інтуїція”. Виходячи вже лише з мовних визначень кожної сфери, стає зрозумілим, що такий розподіл є спробою охопити всю різноманітність людського життя. У позитивній психотерапії зазначається, що попри все розмаїття культурних і соціальних розбіжностей та

індивідуальних особливостей, усі люди мають одні й ті самі типові реакції на проблемні ситуації. Якщо у людини є проблеми (вона роздратована, агресивна або відчуває себе подавленою, живе у постійній напрузі чи не бачить сенсу життя), то вона виражає їх у чотирьох сферах [3]. Можливі такі форми реагування на конфлікт або складну ситуацію: втеча у хворобу або ігнорування тілесних потреб; втеча в роботу або дезорганізація; втеча у спілкування або ізоляція; втеча у мрії або заперечення майбутнього. Вибір форми переживання конфлікту суттєво залежить від досвіду, набутого у дитинстві. Можливо саме в цьому криється розгадка того, чому у відповідь на проблему переважно реагує одна з чотирьох сфер. Усвідомлення життя через призму цієї моделі, дає змогу звернутися до тих ресурсів, які не заблоковані проблемними ситуаціями.

Модель “Актуальних здібностей” дозволяє описати і оцінити ставлення людини до інших. Розрізняють дві базові здібності: до любові (емоційність) і пізнання (когнітивність), з яких, відповідно, розвиваються первинні (терпіння, час, контакт, віра, довіра, надія, сумнів, впевненість тощо) та вторинні (пунктуальність, акуратність, ввічливість, чесність, точність, старанність, бережливість, справедливість, успішність, надійність тощо). Унікальність людського характеру обумовлюється поєднанням по-різному виражених актуальних здібностей, які утворюють своєрідний профіль. Актуальними ці здібності називають через те, що вони постійно фігурують у повсякденному житті в різних ситуаціях. Конфлікт людських взаємин виникає через відмінність у розвиненості тих або інших актуальних здібностей і називається *ключовим* [4].

Модель “Ідентифікації” охоплює ставлення до “Я”, “Ти”, “Ми” і “Пра-Ми”, які формуються під впливом прикладів із сім’ї. Дана схема включає ставлення батьків до дитини (Я), до іншої людини (Ти), до оточення (Ми) і до людства в цілому (Пра-Ми). Моделлю “Ідентифікації” описується *базовий* конфлікт, в основі якого лежить страх “бути не таким як треба”, не відповідати ідеалу. Центральними елементами *базового* конфлікту є концепції, які засвоюються на ранніх стадіях розвитку індивіда (тому їх називають базовими). В житті вони виступають як тема, яка повторюється в різних варіаціях [4].

Для вирішення актуального, базового або ключового конфліктів у позитивній психотерапії використовується 5 – крокова модель психотерапії, яка ґрунтується на принципах надії, гармонії і динаміки. П’ять кроків (стадій) – є стратегією, у рамках якої співвідносяться основні положення терапії та самопомоги. Це означає, що кожному можна навчитися самостійно долати труднощі, негаразди та організувати гармонійний простір (згідно з принципом балансу). “Людина щаслива й здорова не тоді, коли у неї немає проблем, а тоді, коли вона знає, як їх правильно вирішити” [2, с. 4].

Педагог, який здатний підтримувати відносини зі світом у балансі та гармонії – є прикладом для наслідування. Це допомагає дитині навчитися піклуватися про себе, відчувати себе творцем власного “Я”, дає сили на конкретні кроки вперед до своїх цілей і отримати від життя радість.

Висновки. Отже, головне призначення позитивної психотерапії – це турбота про фізичний, психічний, соціальний і духовний потенціал особистості; розвиток усвідомлених і неусвідомлених людиною здібностей, гармонізація її повсякденного життя. Зазначений метод дає можливість відновити доступ до ресурсів і здібностей людини. Від того, наскільки педагог розуміє сильні та слабкі сторони своєї індивідуальності, свій внутрішній потенціал, залежить його психологічне здоров’я

та побудова творчої продуктивної співпраці з усіма учасниками освітнього процесу. Адже педагогіка партнерства є одним із ключових компонентів концепції Нової української школи.

Використана література:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с.
2. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия / Носрат Пезешкиан ; пер. с нем. 2-е изд. Москва : Институт позитивной психотерапии, 2006. 464 с.
3. Пезешкиан Х. Основы позитивной психотерапии. Архангельск, 1993. 116 с.
4. Слабинский В. Ю. Основы психотерапии : практическое руководство. Санкт-Петербург : Наука и Техника, 2008. 464 с.

УДК 37.015.311-053.4

Бондар І. О.

РОВЕСНИЦЬКІ СТОСУНКІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Спілкування з однолітками відіграє важливе значення у розвитку дітей дошкільного віку, адже завдяки спілкуванню та спільній взаємодії відбувається початковий етап формування особистості, психічний розвиток дошкільника. Через міжособистісну взаємодію дитина пізнає світ, освоює моральні цінності та норми, досліджує соціум, навчається діяти в колективі. Без спілкування з однолітками не можливий розвиток дитини.

Аналізу питань міжособистісної взаємодії, спілкування, а в їхньому контексті проблеми формуванню ровесницьких стосунків дітей дошкільного віку свої праці присвячували вітчизняні та зарубіжні дослідники. Зокрема, ґрунтовний внесок у дослідження даної проблеми зробили: Л. Виготський, Я. Коломінський, Г. Костюк, М. Лісіна, С. Максименко, В. Мухіна, Р. Павелків, Т. Піроженко, А. Рояк та багато інших. Дитячі взаємини вивчали Л. Артемова, В. Луценко, О. Смірнова, В. Утробіна, Л. Якименко; у контексті морального виховання О. Кисельова, С. Ладивір, Л. Лохвицька, Т. Поніманська та ін.

Наявність великої кількості праць з даного напрямку підтверджують важливість подальшого дослідження проблеми формування ровесницьких стосунків дітей дошкільного віку, виникає проблема у розробці інноваційних методів та засобів впливу на особистість дошкільника у процесі налагодження стосунків дошкільників на основі дружби, товаришування та ін.

Дошкільний вік характеризується швидким розвитком взаємин з однолітками. Система контактів між ровесниками стає досить складною, часто забарвлена емоційними переживаннями та поведінковими реакціями дітей: діти пізнають поняття “дружби” або сваряться, ображаються; навчаються ділитися іграшками, домовлятися щодо цікавої спільної гри, допомагають один одному або завдають